

NEMZETKÖZI INTÉZET

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

SZERKESZTETTE: SZENES ZOLTÁN

VÁLSÁGKEZELÉS ÉS BÉKEFENNTARTÁS AZ ENSZ-BEN

NEMZETKÖZI KÖZSZOLGÁLATI KAPCSOLATOK

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI
EGYETEM

MAGYARY
PROGRAM

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 630 630

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI
MINISZTERIUM

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai
Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A rendezvény az ÁROP – 2.2.5. kódszámú „Humánerőforrás-gazdálkodás a központi közigazgatásban” című
kiemelt projekt támogatásával valósult meg.

VÁLSÁGKEZELÉS
ÉS BÉKEFENNTARTÁS
AZ ENSZ-BEN

Tanulmánykötet

SZERKESZTETTE: SZENES ZOLTÁN

TARTALOM

Előszó	2
1. Szenes Zoltán: ENSZ békefenntartás és a nemzetközi képzés	4
2. Lattmann Tamás: Békefenntartás, ENSZ műveletek és a nemzetközi jog	18
3. Erdős André: A békeműveletek fejlődése	26
4. Simai Mihály: A „Teendők a b�k�ert” (Agenda for Peace) mai szemmel	33
5. Bali József: Magyar békefenntartás és az ENSZ	41
6. Domján László: Magyar Honvédség a békeműveletekben – 2013	47
7. Besenyő János: A Magyar Honvédség részvétele az ENSZ b�kem�veleteiben	58
8. Wagner Péter: A ciprusi ENSZ misszió (UNFICYP)	75
9. Száraz György: ENSZ misszió a nyugat-szaharai n�pszavaz�s�rt (MINURSO)	100
10. Kállai Attila: Az ENSZ d�l-libanoni békefenntartó missziója (UNIFIL)	114
11. Dr�t László: B�kefenntart�i kiképzés a Magyar Honvédségben	130
12. Less Ferenc: Rendőri békefenntartás és az ENSZ rendőrség	143
Abstracts	154
Szerzők	158
Ajánlott irodalom	161
Ajánlott weboldalak	164
Impresszum	

ELŐSZÓ

2013-ban a Nemzeti Közszolgálat Egyetem – összhangban az alapítók szándékaival és az egyetem stratégiai fejlesztési terveivel – egy új, átfogó nemzetközi közszolgálati kapcsolatok szak fejlesztéséhez fogott hozzá, amely mester szinten négy szakirányt (biztonsági tanulmányok, nemzetközi közigazgatási tanulmányok, Európai tanulmányok, illetve rendészeti tanulmányok) fog létrehozni. A képzés célja olyan szakértők felkészítése, akik a megszerzett ismertek birtokában képesek a nemzetközi és európai uniós szervezeteknél, a hazai központi és helyi igazgatásban, a külügyi, védelmi és rendvédelmi igazgatásban a nemzetközi vonatkozású feladatokat ellátni. A közös szak indítása mögött az az elképzelés áll, hogy az EU- tag Magyarország közszolgálatába lépő, vagy már ott dolgozó közszolgálati tisztviselők nemzetközi szemléletű, átfogó megközelítést szolgáló, egymással jobban kooperálni tudó szaktudást szerezzenek. A tervek szerint az új, összevont képzés 2014 szeptemberében indul el.

Az új mester szak ismeretanyaga mintegy 70%-ban teljesen nemzetközi lesz, amely feltételezi a jövőbeni hallgatók magas szintű idegennyelv-tudását, különös tekintettel az angol nyelvre. Az alapozó tárgyakat a közjog, a közigazgatási jog, a nemzetközi jog, valamint az uniós közszolgálati kapcsolatok politikai, gazdasági és jogi dimenziói képezik. A szakmai törzsanyag középpontjába az Európai Unió, a nemzetközi tanulmányok és szervezetek (köztük az ENSZ), biztonsági tanulmányok, a vezetés és szervezés, valamint magyar külpolitika, nemzetközi közigazgatás kerül. A differenciált ismeretek közvetlenül az egyes szakirányokat szolgálják, de új tantárgyként jelenik majd meg a Nemzetközi és hazai válságkezelés, az Államépítés és a nemzetközi kapcsolatok, Rendészeti és katonai diplomácia. Ebben a nemzetközi képzési fellegásban az ENSZ tanulmányokhoz kapcsolódó tantárgyak is megerősödnek majd. Nemcsak azért, mert nagyobb óraszámban lesz a tanítás, hanem mert a képzés során az oktatók és hallgatók egyaránt eljutnak a globális és regionális együttműködés javításának fontosságához, a nemzetközi átfogó megközelítés pragmatikus kooperációs mechanizmusai kialakításának szükségességéhez.

Az új mesterszakon az Egyesült Nemzetek Szervezete tevékenységének oktatása prioritást élvez. Az ENSZ meghatározó szerepet játszik a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában, a válságkezelésben és a békefenntartásban. Alapját képezi a Nemzetközi szervezetek és a Nemzetközi biztonsági szervezetek c. tantárgyaknak, de számos más diszciplína (Nemzetközi jog, Nemzetközi tanulmányok, Biztonságelméletek, stb.) is tárgyalja a világszervezet működésének egy-egy területét vagy kapcsolódási pontjait.

Az új képzéshez azonban új tananyag kell, ezért a szakfejlesztés tartalmi és technikai feladatai mellett elindult egy tananyag-korszerűsítési munka, amelynek egyik állomását konferenciák, szimpóziumok, szakértői megbeszélések képezik, másik elemét pedig a 2013. őszi közszolgálati tisztviselők pilotképzése jelenti.

A kutató és tananyag- fejlesztő munka első lépcsőjébe az ENSZ több oknál fogva került. Az aktualitást az oktatásfejlesztés tartalmi és módszertani kérdésein kívül az ENSZ békefenntartás 65. évfordulója kínálta, amely lehetőséget nyújt a világszervezet békefenntartási tevékenységének áttekintésére és értékelésére. A 2013 májusában tartott konferencia az ENSZ válságkezelés és békefenntartás elméleti és gyakorlati kérdéseit tudatosan magyar szempontból vizsgálta, hogy javaslatokat tudjon megfogalmazni a döntéshozók felé a műveleti felkészítés, oktatás és kiképzés, az ambíciók megfogalmazása és a humán- erőforrások területén. A konferenciát szervező Nemzetközi Intézet NIT Nemzetközi és Biztonsági Tanulmányok Tanszéke a tanácskozás céljainak elérése érdekében bevonta a Magyar ENSZ Társaságot, a Magyar Honvédség és Rendőrség ENSZ tapasztalatokkal rendelkező szakértőit, a MATASZ missziós tagozatának veteránjait, illetve a világszervezet iránt érdeklődő hallgatókat. A kon-

ferencián szép számmal vettek részt a közigazgatásban dolgozó tisztviselők is, így talán a tanácskozás civil képesség-fejlesztéssel kapcsolatos üzenetei e körben is termékeny talajra találtak.

A konferencia délelőtti része az ENSZ békefenntartás elméleti kérdéseivel foglalkozott: a jogi alapokkal, a műveletek evolúciójával, a békefenntartás fejlődési mérföldköveivel, valamint Magyarország (Magyar Honvédség, Rendőrség) kéksapkás részvételével. Az ismert és az ENSZ békefenntartásban nagy tapasztalatokkal rendelkező előadók szinte egységesen arra a következtetésre jutottak, hogy az Egyesült Nemzetek új fordulópontra közeledik, amely egy újabb generációs fejlődést jelenthet a békefenntartás történetében. Az afrikai misszióknál megjelentek a legkorszerűbb haditechnikai eszközök (például a pilóta nélküli felderítőgépek /drónok/), a nagy létszámú missziókhoz az ENSZ egyre inkább nem „talpasokat”, hanem modern katonai képességeket igényel. Egy jövőbeli, 4. generációs békefenntartás prototípusa a 2013. áprilisban, Maliban indított MINUSMA művelet lehet, amely már kombinálja a multidimenziós, integrációs és stabilizációs jellegű aktív békekikényszerítéshez szükséges „beavatkozó dandár” létrehozásával.

A tanácskozás délután azokat a missziókat mutatta be a résztvevőknek, amelyekben a Magyar Honvédség, illetve Rendőrség jelenleg szerepet játszik. A missziót megírt parancsnokok, szakértők a konkrét válságok, helyzetek bemutatásával, az egyes missziók működésének leírásával jól árnyalták azt a képet, amely általában az elmélet és a gyakorlat között van. Világossá vált, hogy a magyar kül- és biztonságpolitikában a 90-es években aktív ENSZ szakpolitika a NATO és EU csatlakozás után visszaesett, politikai értéke kisebb lett. 2013 májusában 88 katonára és egy rendőrről teljesített szolgálatot missziókban (UNFICYP, MINURSO, UNITIL). Ugyanakkor arról is meggyőződhetünk, hogy a magyar ENSZ békefenntartás 25 éve alatt olyan tudás, tapasztalat, nemzetközi jártasság halmozódott fel, amely nélkül a Magyar Honvédség, Rendőrség nem lenne képes a bonyolultabb NATO és EU missziókat végrehajtani. Az ENSZ missziókat megírt mintegy 1400 katonára és 500 rendőrről – a megszerzett tudással, világlátással, szemlélettel, nyelvismerettel – ablakot nyitott a világra haderő és rendvédelmi szervek számára, közvetve és közvetlenül járult hozzá a modernizációs feladatokhoz.

A konferenciát nem titkolt szándékkal úgy szerveztük, hogy az előadásokat írott, szerkesztett formában, a prezentációkból átvett képekkel, vázlatokkal egy külön kötetben megjelentetjük. Úgy gondoljuk, hogy a tanulmánykötet jól felhasználható lesz az új nemzetközi képzésben. Bár az ENSZ békefenntartásnak angol nyelven könyvtárnyi irodalma van, magyar nyelven az oktatásban mégis csak két könyv, Tisovszky János: ENSZ és a békefenntartás (1997) c. ismert kötete, illetve a Kodolányi János Főiskola: Békefenntartás – békefenntartás (2005) konferencia kiadványa volt használható. Jelen tanulmánykötet nemcsak frissességében különbözik az oktatásban fentebb említett könyvektől, hanem a képzési szempontból legfontosabb ENSZ ismeretkörökre fókuszál úgy, hogy mindeközben a világszervezet tevékenységét magyar szempontból vizsgálja és mutatja be. A szerkesztő köszönetet mond a szerzőknek az eladások tanulmány formájában történő megírásáért, a könyv anyagának összeállításában nyújtott segítségéért.

A könyvet ajánljuk egyetemünk hallgatóinak, a válságkezelés és békefenntartás után érdeklődőknek, a haderő, rendvédelmi szervek tagjainak és a közszolgálat nemzetközi kérdésekkel foglalkozó tisztségviselőinek.

Végül a szerkesztő köszönetét fejezi ki Kiss Petra doktoranduszának és Panyik Judit végzős mester hallgatójának a tanulmánykötet összeállításában végzett munkájáért. A szerzők halálával tartoznak Szávayné Séra Magdolnának, a Nemzetközi Kapcsolatok Iroda munkatársának a kötet megjelenésével kapcsolatos kiadó – szervezői tevékenységéért.

Szenes Zoltán

Budapest, 2013. július 30.

Besenyő János

A MAGYAR HONVÉDSÉG RÉSZVÉTELE AZ ENSZ BÉKEMŰVELETEIBEN¹

A rendszerváltás előtti időszakban Magyarország a szocialista blokk országaként ugyan tagja volt a világszervezetnek, azonban az ENSZ békeműveletekben egészen 1988-ig semmilyen formában nem vett részt. Ugyan már 1986-ban felmerült annak a lehetősége, hogy csatlakozzunk az egyik misszióhoz, de ezt akkor még nem vállalta fel az ország akkori vezetése. A rendszerváltáshoz közeledve az ország politikai vezetése egyre inkább rájött arra, hogy változás lesz, amit nem tartózkodhat fel, ezért az állampárt vezetése úgy döntött, hogy inkább részt vesz az átalakulásban. Más vezetők pedig úgy gondolták, hogy a rendszer megmarad, de azt szerették volna a nyugati világ előtt még jobban konszolidálni. A két csoport érdeke egybeesett, így az ENSZ-ben történő nagyobb szerepvállalásnak, ezen belül az éppen akkor átalakuló békefenntartásnak egyre nagyobb támogatottsága lett.² Volt egy kisebb, pragmatikus csoport is, amely az ENSZ műveletekbe való bekapcsolódást a lehetséges anyagi előnyei, az abból származó jövedelem miatt támogatta. A politikai és katonai vezetés már az 1980-as évek közepén megkezdte a tájékozódást, hogy milyen műveletekbe lenne érdemes bekapcsolódnunk, lehetőség szerint a magyar külpolitika érdekeinek megfelelő helyen. Az egyik ilyen lehetséges helyszín Irak volt, ahol a magyarok igen jó politikai és gazdasági kapcsolatokat építettek ki, így nem volt kérdés számunkra, hogy az iraki-iráni háborút lezáró béke megállapodás után 1988 augusztusában az ott felállításra kerülő ENSZ misszióba (az ENSZ Iráni-Iraki Katonai Megfigyelő Csoportja – UNIIMOG) kontingenst küldjünk.

A kiküldött katonák helytállása és az irakiakkal meglévő igen jó kapcsolata³ miatt a misszió kivonása után is igényt tartott az ENSZ néhány magyar főtisztre az ENSZ Főtítkárs Különleges Iraki Irodá-

1 Tanulmányomban azokat a klasszikus ENSZ műveleteket mutatom be, amelyekben a Magyar Honvédség tagjai vettek részt. Véleményem szerint – és az ENSZ Békefenntartási Főosztálya szerint sem – nem tartozik ide a fegyverzetellenőrzéssel foglalkozó ENSZ Különleges Bizottság Hivatala (UNSCOM – United Nations Special Commission), se az azt felváltó Iraki fegyverzetellenőrzési Misszió (UNMOVIC – The United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission), annak ellenére, hogy ezekben is szolgáltak magyar katonák. <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/> (letöltés ideje: 2013. 06. 04.)

2 Tisovszky János (1997): Az ENSZ és a Békefenntartás, 17-22. o.

3 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1990, 91. doboz, 001779/1. sz. irat

állományában.⁴ A magyar katonák igen fegyelmezett, hatékony munkát végző csoportnak számítottak a misszió belül, amit az ENSZ illetékesei is többször megerősítettek.⁵ Már ebben az időben felmerült, hogy a szomszédos szocialista országokkal közösen létre kellene hozni egy békeműveletre kiképző központot, ez azonban sohasem valósult meg.⁶ Hasonló ötlet merült fel a Namíbiába kiküldött magyar rendőri kontingens parancsnokában is,⁷ de a terv csak később öltött testet, amikor 1993 szeptemberében a Honvédség Zách utcai objektumában létrehozásra került a MH Békefenntartó Erők Kiképző Központja (BEKK), ahol 1994-ben megkezdték az első önálló magyar békefenntartó alegység felkészítését.⁸

AZ 1990-ES ÉVEK SIKEREI

Eközben megtörtént itthon a rendszerváltás, és senki sem tudta, folytatjuk-e a békeműveletekben történő szolgálatot. Szerencsére az ország új vezetése szintén prioritásként kezelte a békefenntartó tevékenységet, amely láthatólag egyre nagyobb elismerést hozott Magyarországnak.⁹ (1. ábra) Hazánk első ilyen missziója az ENSZ Második Angolai Ellenőrzési Missziója volt, amely 1991-ben kezdődött, amellyel párhuzamosan futott az iraki-kuvaiti béke megállapodást ellenőrző Irak-Kuvait Megfigyelő Misszió, amelyet pedig hamarosan követett az ENSZ Mozambiki Művelete. Ekkor még csak „klasszikus” békefenntartói feladatokat láttunk el a nemzetközi közösség nagy meglepedésére. E missziók viszonylag gyorsan több más művelettel folytatódtak Libériában, Ruandában, Grúziában, Tádzsikisztánban, Cipruson és Koszovóban. Katonáink nem csak a műveleti területen, hanem a nemzetközi törzsekben és parancsnokságokon is kiemagasló teljesítményt nyújtottak, hatékonyan érvényesítették a magyar érdekeket.

Részben ennek volt köszönhető, hogy az ENSZ New York-i parancsnokságára a békeműveleti osztályra irányítiszteket delegálhattunk, akik nemzetközi szinten láthattak bele a békefenntartásba.¹⁰ Ugyancsak erre az időszakra tehető a Magyar Honvédség békefenntartó rendszerének kialakítása is (Békekiképző Központ létrehozása, felkészítő tanfolyamok először külföldön majd itthon, stb.). A

⁴ MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1991, 76. doboz, 001703. sz. irat

⁵ MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1995, 66. doboz, 00555. sz. irat, valamint MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1989, 102. doboz, 00581. sz. irat

⁶ MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1989, 102. doboz, 00583/5. sz. irat

⁷ A magyar kontingens parancsnoka Gál Gáspár Tamás alezredes így fogalmazott a kérdéssel kapcsolatban: „Célszerű más műveletekben is részt vennünk, ennek érdekében azonban meg kellene teremteni az ilyen részvétel hátterét a megfelelő emberi, szervezeti és logisztikai bázis kialakításával... Érdemes lenne megfontolni hasonló (a svédek által működtetett békekiképző központ), szerény méretű intézmény kialakítását a magyar hadseregen belül is.” – MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1990, 91. doboz, 001647. sz. irat

⁸ A Honvédelem négy éve 1990-1994 (1994), 29. o.

⁹ Hogy az új vezetés mennyire komolyan gondolta a békeműveletekben történő részvételt, jelzi az is, hogy 1990. szeptember 15.-én az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának ülésén Király Béla nyugalmazott tábornok, országgyűlési képviselő javasolta, hogy a Magyar Honvédség egy zászlóalja, ENSZ parancsnokság alatt vegyen részt az Irak elleni nemzetközi koalícióban. Végül a javaslatát a kormánytöbbség elutasította, a zászlóalj helyett pedig kiküldésre került egy 37 fős magyar katonai egészségügyi alakulat, amely azonban nem az ENSZ, hanem Szaúd-Arábia parancsnoksága alatt 1991. január 14 és május 29. között teljesített szolgálatot az első Öbölháborúban. Így ez sem számított ENSZ műveletnek. – A Honvédelem négy éve 1990-1994 (1994), 179-181.o.

¹⁰ Besenyő János (2013): Hungarian military forces in Africa – past and future. Recovering lost knowledge, exploiting cultural anthropology resources, creating a comprehensive system of training and preparation. p. 145.

magyar katonák jó híre, az általuk nyújtott teljesítmény pedig újabb és újabb lehetőségeket hozott a békefenntartás területén. Ennek következtében kérték fel Magyarországot, hogy delegáljon egy tábornokot az ENSZ Indiai és Pakisztáni Katonai Megfigyelő Csoportja élére. Bali József vezérőrnagy 1999 és 2000 között látta el ezt a feladatot. Nyugodtan állíthatjuk, hogy sikeres tevékenysége is hozzájárult ahhoz, hogy 2002-ben egy újabb ENSZ misszió katonai parancsnoki posztját ajánlották fel számunkra. Ezt a beosztást Száraz György vezérőrnagy nyerte el, aki kimagasló tevékenységének köszönhetően három teljes éven keresztül, egészen 2005-ig töltötte be a MINURSO parancsnoki beosztását, mind a békefenntartók és a szembenálló felek nagy elégedettségére.

1. ábra • Életképek a magyar ENSZ- missziókból

VÁLTOZÁS, HANGSÚLYELTOLÓDÁS

Miután Magyarország csatlakozott a NATO-hoz, illetve az Európai Unióhoz, az új igényeknek megfelelően átalakította a békefenntartási koncepcióját. Ez azt jelentette, hogy az ENSZ műveletekből szinte teljesen kivonultunk, csökkentetük a klasszikus békefenntartó műveletekben részt vevő fegyvertelen megfigyelők létszámát, azonban megnöveltük a szövetségi kötelezettségeinkből fakadó feladatainkat

Balkánon, Irakban és később Afganisztánban.¹¹ 2004 novemberében négy ENSZ műveletben (Ciprus, Grúzia, Koszovó és Nyugat-Szahara) 138 fő,¹² 2005 februárjában már csak 96 fő szolgált ugyanekben a missziókban.¹³ Viszont 2007-ben már öt ENSZ műveletben (Grúziában, Nyugat-Szaharában, Libanonban, Cipruson és Koszovóban) 103 magyar megfigyelő teljesített szolgálatot.¹⁴ 2010-ben az ENSZ missziók száma háromra csökkent (Ciprus, Libanon és Nyugat-Szahara), amelyekben 95 magyar békefenntartó szolgált.¹⁵ Napjainkban is e missziókban teljesítenek feladatot a magyar katonák. Egy idő után stagnált az ENSZ műveletekben szolgálók száma, míg a NATO és EU műveletekbe kiküldötték folyamatosan növekedett. Mára az ENSZ missziókban szolgálók aránya a külszolgálatra vezéreltek 10%-t sem éri el, ami világosan jelzi a megváltozott prioritásokat.

Az MH átszervezések során a békefenntartással foglalkozó intézményi rendszer – MH BEKK, MH Művelet Irányító Központ (MH MIK), békefenntartási és válságkezelési osztály, stb. – részben megmaradt, részben pedig átalakult, és ilyen módon is sok tapasztalt szakember áramlott ki a rendszerből. A korábban összegyűjtött dokumentációk, jelentések, térképek és egyéb anyagok feldolgozása nem történt meg, azok többségét megsemmisítették. Az elmúlt években ismét előtérbe került, hogy a korábbi ENSZ műveletek tapasztalatait érdemes lenne feldolgozni, ezért a magyar katonai vezetés a Művelet Irányító Központon belül létrehozott egy tapasztalat-feldolgozó osztályt. A tapasztalatok nyilvános feldolgozását azonban inkább néhány katonai kutató végezte el, akik általában azokat a műveleteket dolgozták fel, amelyekben maguk is részt vettek. A fiatalok békefenntartás iránti érdeklődését mutatja, hogy az elmúlt években egyre több diplomamunka íródott az ENSZ műveletekről, sőt néhány doktori értekezés is született.

ENSZ MŰVELETEK MAGYAR RÉSZVÉTELEL

A legelső misszióink az iraki-iráni háborút lezáró *ENSZ Iráni-Iraki Katonai Megfigyelő Csoportja* (UNIIMOG – United Nations Iran-Iraq Military Observer Group) néven, 1988 augusztusa és 1990 júliusa között zajló művelet volt, ahová a misszió megalakulásakor az első csoportban 15 katonatiszt utazott ki. Az UNIIMOG feladatai az ENSZ BT 619 (1988) sz. és a 671 (1990) sz. határozatok alapján az alábbiak voltak:¹⁶

- a két fél katonai egységeinek a nemzetközileg elismert határok mögé való visszavonásának ellenőrzése;
- a szembenálló feleket elválasztó zóna létrehozása, működtetése;
- a két fél közötti tűzszünet ellenőrzése, a status quo fenntartása;
- a tűzszüneti sértések kivizsgálása;

¹¹ Az új szövetségekhez történő csatlakozás mellett 1998-ban Magyarország alapítóként részt vett a CENCOOP (Central European Nation's Cooperation in Peace Support), azaz „a közép-európai nemzetek együttműködés a békétámogatás terén” szervezet létrehozásában, amelyben Ausztria, Románia, Szlovákia, Szlovénia és Svájc vettek még részt. 2002-ben Horvátország is csatlakozott a szervezethez. Bár a CENCOOP reménykeltően indult, néhány év múlva a békétámogatás teréről más területekre helyeződött át a hangsúly, így az eredeti célkitűzések nem valósultak meg. (letöltés ideje: 2013. 06. 02)

¹² Padányi József (2005): A magyar Honvédség részvétele a békefenntartásban, 140. o.

¹³ Nagy Tamás (2005): A békefenntartás múltja és jelene, 137. o.

¹⁴ A Magyar Honvédség Évkönyve 2007 (2008), 26. o.

¹⁵ A Nemzeti Konszenzus négy éve. Honvédelem 2006-2010 (2010), 81-82. o.

¹⁶ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/uniimog.htm> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

- humanitárius és bizalomépítő akciók szervezése (pl. a csatatéren elesettek tetemeinek cseréje). A műveletben 46 honvédtiszt vett részt.¹⁷

A következő művelet a megszűnt UNIIMOG „örököseként” működött tovább, ugyanis a Világszervezet nem akarta teljes egészében kivonni az Irakban, illetve Iránban szolgáló békefenntartókat, már csak azért sem, mert látható volt, hogy Szaddám Husszein olyan lépéseket tesz, amelyek a térség stabilitását veszélyeztetik. Ez a művelet, amely az *ENSZ Főtitkár Különleges Iraki Irodája* (UNOSGI – UN Office of the Secretary General in Irak) néven ismert, 1991 februárjától – 1992 decemberéig működött. Az irodák állományában két magyar honvédtiszt teljesített szolgálatot. Az UNOSGI az alábbi tevékenységekre kapott felhatalmazást:¹⁸

- A két fél közötti tűzszünet ellenőrzése, a status quo fenntartása;
- Irak-iráni konfliktusok kivizsgálása, konzultációk a szembenálló felekkel;
- Katonai és polgári szakértői tevékenység;
- Biztonság, bizalom erősítő tevékenység.

Szaddám Husszeint az ENSZ jelenléte és az USA figyelmeztetése sem tartotta vissza Kuvait lerohanásától, így az ENSZ BT határozata alapján újabb művelet indult, az ENSZ *Irak-Kuvait Megfigyelő Missziója* (UNIKOM – United Nations Iraq – Kuwait Observation Mission) 1991 áprilisától egészen 1994 áprilisáig, ahol 21 honvédtiszt szolgált. Az UNIKOM mandátuma az ENSZ BT 689 (1991) sz. határozata alapján az alábbi tevékenységekre terjedt ki:¹⁹

- az Irak és Kuvait közötti demilitarizált övezet felügyelete, kiemelten a Khawr Abd Allah vízi útra;
- a határsértések megakadályozása;
- összecsapások, katonai akciók tényének jelentése;
- fizikai erő használata a demilitarizált övezet, valamint az újonnan kijelölt határövezet megsértésének megakadályozására.

A magyarok itt is a misszió megindításának kezdetén kapcsolódtak bele a munkába, 1991. április 05-én érkezett meg ugyanis az első 7 fős kontingens, amelyet 1992 áprilisában váltott a következő csoport.²⁰

A műveletek során a magyar katonák – bár sok nehézséggel szembesültek –, jól helytálltak, amit a világszervezet és a missziók vezetői is megerősítettek. Az, hogy ez nem csak udvariassági formula volt, bizonyítja az is, hogy több esetben kellett a békeműveletekben szolgáló, egyes országokat figyelmeztetni, mivel azok megszegték az ENSZ előírásait. Magyarország egyre több békefenntartó műveletbe kapott meghívást a világszervezet vezetésétől, amelyet az ország vezetése is támogatott. Így kerültek magyar katonák az ENSZ Második Angolai Ellenőrző Missziójába (UNAVEM-II. – United Nations Angola Verification Mission II.), amelyben 1991 júliusától 1995 februárjáig szolgáltak magyar katonák,²¹

17 A Honvédelem négy éve 1990-1994 (1994), 29. o.

18 United Nations: Yearbook of the United Nations. Volume 45.1991 (1992), pp. 165-166

19 <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unikom/> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

20 A Honvédelem négy éve 1990-1994 (1994), 29. o

21 A Honvédelem négy éve 1990-1994 (1994), 29. o

mind később rendőrök is. Az UNAVEM-II. mandátuma az ENSZ BT 696 (1991), és 747 (1992) sz. határozatok alapján az alábbiakra vonatkozott:²²

- Békesszerződésben foglaltak betartatása
- Tűzszünet előírásainak ellenőrzése
- Az angolai rendőrség felügyelete
- Választások megfigyelése és az eredmények hitelesítése
- Mediáció a szembenálló felek között.

Az UNAVEM-II. misszióban a Magyar Honvédség 42 tisztje teljesített szolgálatot. Az angolai magyar békefenntartók olyan sikeresek voltak, hogy az ENSZ főtitkára további békefenntartókat kért, az 1992 decemberétől 1994 decemberéig tartó ENSZ Mozambiki Műveletébe (ONUMOZ – United Nations Operations in Mozambique). Az ONUMOZ rendeltetését az ENSZ BT 797 (1992) sz. határozata alapján a következő tevékenységek képezték:²³

- A kormány és a RENAMO által megkötött tűzszünet betartatása, ellenőrzése
- Külföldi katonák kivonásának ellenőrzése és biztosítása
- Különböző fegyveres csoportok lefegyverzése, a fegyverek begyűjtése
- ENSZ és más nemzetközi szervezetek működtetésének biztosítása
- Segíteni az infrastruktúra újjáépítését
- Részvétel a választások lebonyolításában
- Humanitárius tevékenység koordinálása, menekültkérdés.

Az ONUMOZ misszióban a Magyar Honvédség tisztjei közül 42 fő teljesített szolgálatot, akik közül ebben is a misszió parancsnokságára, illetve a katonai szektorok élére kerültek kulcspozíciókba.²⁴

A mozambiki misszió sikeres befejezését követően 1995 februárjában indult az ENSZ Harmadik Angolai Ellenőrzési Missziója (UNAVEM-III – United Nations Angola Verification Mission III.), ahova az ENSZ Békefenntartási Igazgatósága ismét magyar katonákat kért. Az UNAVEM-III. mandátuma az ENSZ BT 1055 (1996) sz. határozata alapján a következő tevékenységekre terjedt ki:²⁵

- A Lusakai Egyezménybe foglaltak betartatása
- Tűzszünet előírásainak ellenőrzése
- Az állami adminisztráció kiépítésének támogatása
- UNITA átalakítása fegyveres csoportból politikai párttá
- A fegyveres csoportok és a civil lakosság leszerelése és lefegyverzése

²² <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Unavem2/Unavem2.htm> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

²³ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/onumoz.htm> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

²⁴ Besenyő János: Hungarian Peacekeepers in Africa and a Hungarian Perspective on the UN Mission in Mozambique – Romanian Military Thinking, Military theory and Science Journal of Romanian Armed Forces General Staff, 2011/2, April-June, p. 174-183

²⁵ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unavem3.htm> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

Az UNAVEM-III. misszióban a Magyar Honvédség tisztjei közül 65 fő teljesített szolgálatot.²⁶ Ez a művelet 1997 júniusában fejeződött be, amikor megkezdődött az ENSZ Angolai Megfigyelő Missziója (MONUA – United Nations Observer Mission in Angola), amiben szintén szolgált 15 magyar katona. A MONUA feladatait az ENSZ BT 1118 (1997) sz. határozata a következőképpen fogalmazta meg:²⁷

- Az állami közigazgatás újjáépítésének ellenőrzése
- Az UNITA szervezeti egységeinek az új kormányba és haderőbe való beolvadásának segítése és ellenőrzése
- Az UNITA haderő felszámolása, a bázisok bezárása, a fegyveresek lefegyverzése, majd visszaillesztése a civil életbe
- A tűzszüneti megállapodás előírásainak ellenőrzése, betartatása
- Az angolai rendőrség semlegességének biztosítása, az UNITA biztonsági erőinek beolvasztása országos és helyi szinten a rendőrség állományába
- Fegyverek begyűjtése, megsemmisítése
- Az emberi jogok biztosítása a lakosságnak, a civil társadalom kiépítése, a különböző civil szervezetek létrejöttének, működésének támogatása
- Humanitárius szervezetek munkájának segítése, a rászorulókat segélyezésének koordinálása.

Még a mozambiki békefenntartó művelettel egy időben, 1993 szeptemberében indult el az ENSZ Megfigyelő Missziója Libériában (UNOMIL – United Nations Observer Mission in Liberia), amely egészen 1997 szeptemberéig tartott. Az UNOMIL mandátuma az ENSZ BT 866 (1993) sz. határozata alapján az alábbi tevékenységekre szolgált:²⁸

- Cotonou Békeszerződésbe foglaltak betartatása
- Tűzszünet ellenőrzése ... és az ECOWAS támogatása
- Lefegyverzési és leszerelési folyamatban való részvétel
- Határrendészeti feladatok, csempészet felszámolása
- Az ECOMOG támogatása, tűzszerészeti tevékenység.
- Az ENSZ és más humanitárius szervezetek munkájának segítése
- Választások megszervezése és lebonyolítása.

A műveletbe – a korábbi jó tapasztalatok miatt – a Magyar Honvédség delegálhatott egy katonai tanácsadót, aki a misszió politikai vezetőjének személyes tanácsadójaként teljesített szolgálatot. A tanácsadó – Forgács László ezredes – az összes katonai vonatkozású döntés meghozatalában részt vett, javaslatait, tanácsait a New York-i ENSZ Központ minden esetben elfogadta.

A libériai művelethez hasonlóan 1993 júniusában kezdődött meg az ENSZ Ugandai-Ruandai Megfigyelő Missziója (UNOMUR – United Nations Observer Mission Uganda -Rwanda), amely 1994 szeptemberéig tartott. A művelet előkészítő tőrszét egy ideig egy magyar tiszt, Makay Viktor százados irányította.

26 Besenyő János: A Magyar Honvédség részvétele az angolai béketeremtésben, Sereg Szemle, VIII. évfolyam, 1. szám, 2010. január-március 134-143. oldal

27 <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/monua/monua.htm> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

28 <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomil.htm> (letöltés ideje: 2013. 04. 17)

nyitotta, aki mandátumának lejárta után Angolában folytatta a tevékenységét. Az UNOMUR az ENSZ BT 846 (1993) sz. határozata alapján a következő tevékenységekre kapott mandátumot:²⁹

- Határőrizeti misszió
- Hutu – tuszi fegyveres csoportok megfigyelése
- Csempészet, fegyverkereskedelem visszaszorítása
- Ellenségeskedések megakadályozása
- Bizalomerősítő tevékenység
- Arusha Béke megállapodás megkötésében való részvétel.

A művelet előkészítő fázisában négy magyar honvédtiszt, majd a műveletben további négy magyar katonai megfigyelő teljesített szolgálatot.³⁰

1994-ben indult meg az ENSZ Megfigyelő Missziója Grúziában (UNOMIG – United Nations Observer Mission in Georgia), amely 1994-2009 között működött. A művelet kezdetétől annak megszűnéséig folyamatos volt a magyar részvétel, váltásonként először 5, majd 7 katonai megfigyelővel. Az UNOMIG-nek az ENSZ BT 858 (1993) sz. határozata alapján a következő feladatokat kellett megvalósítani:³¹

- A tűzszüneti egyezmény betartatása, különös tekintettel Szuhumi térségére
- a Független Államok Közössége által felállított békefenntartó erők tevékenységének megfigyelése
- a fegyverzetmentes övezetre és a nehézfegyverekre vonatkozó korlátozó rendszabályok betartatása, a biztonsági zónában történő fegyveres csapatmozgások megfigyelése és jelentése
- a különböző egyezmények megsértésének kivizsgálása
- humanitárius szervezetek működésének segítése.

Ebben a misszióban veszítette el a Magyar Honvédség az egyik legtapasztaltabb békefenntartóját, dr. Török László ezredest, aki a misszió parancsnokhelyetteseként 2001. október 08.-án a Kodori-völgyben helikopteres ellenőrzést hajtott végre, amikor egy ismeretlen fegyveres csoport tagjai földről indított rakétával lelőtték helikopterét.³²

A következő magyar részvételű békeművelet Közép-Ázsiában volt, ahol az ENSZ Tádzsikisztáni Megfigyelő Missziója (UNMOT – United Nations Mission Observers in Tajikistan) működött 1995. április – október között. A misszió parancsnokhelyettesi posztjára az angolai és libériai tapasztalatokkal rendelkező Forgács László ezredest jelölték. Az UNMOT a következő tevékenységekre kapott mandátumot az ENSZ BT 968. sz. (1994) határozata alapján:³³

- Tűzszünet ellenőrzése a tadzsik-afgán határon
- A béke megállapodásban rögzítettek biztosítása
- Tűzszüneti egyezmény, határsértések kivizsgálása
- A tadzsik kormány és ellenzék által felállított vegyes bizottság munkájának segítése

²⁹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomur.htm> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

³⁰ A Honvédelem négy éve 1990-1994 (1994), 29. o.

³¹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomig/> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

³² A Honvédelem négy éve 1998-2002 (2002), 64. o.

³³ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmot/Unmot.htm> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

- Együttműködés a konfliktusban résztvevő felekkel
- Rendszeres munkakapcsolat fenntartása az EBESZ helyi missziójával, valamint a Független Államok Közössége helyi békefenntartó erőivel;
- Humanitárius tevékenység, a menekültek visszatérésének segítése.

Ebben az időszakban, 1993-ban csatlakozott Magyarország az *ENSZ Ciprusi Békefenntartó Erőhöz* (UNFICYP – United Nations Peacekeeping Force in Cyprus), amelyben az MH katonái ma is szolgálatot teljesítenek.

A 90-es évektől az ENSZ szerepet vállalt a balkáni béketeremtésben is, de az ott zajló műveletei közül Magyarország csak egyben vállalt szerény szerepet. Az *ENSZ Ideiglenes Koszovói Adminisztrációs Missziójában* (UNMIK – United Nations Interim Administration Mission in Kosovo) váltásonként egy-egy törzstiszt dolgozott, aki a világszervezet Katonai Összekötő Hivatalában végezte munkáját.³⁴ Az UNMIK Koszovóban az ENSZ BT 1244 (1999) sz. határozata alapján az alábbi feladatokat végzi:³⁵

- Polgári közigazgatás létrehozása, működtetése
- A koszovói önrendelkezés biztosítása, az önkormányzatok működésének segítése
- Humanitárius tevékenységek, civil-segélyszervezetek munkájának biztosítása, koordinálása
- Infrastruktúra újjáépítése;
- Rend és törvényesség visszaállítása, emberi jogok biztosítása;
- A kitelepített és elüldözött polgári lakosság visszatelepítése otthonaikba.

A magyar katonák tevékenységével elégedett ENSZ vezetők 1999-ben felajánlották, hogy magyar tábornok töltheti be az *ENSZ Indiai és Pakisztáni Katonai Megfigyelő Csoportjának* (UNMOGIP – United Nations Military Observer Group in India and Pakistan) parancsnoki posztját. A megfigyelő csoportot – mint már jeleztük – Bali József vezérőrnagy irányította 1999-2000 között. Az UNMOGIP az ENSZ BT 39. (1948) és 47. (1948) sz. határozatai alapján:³⁶

- Felügyeli Jammu és Kasmír államban az India és Pakisztán között létrejött tűzszünetet
- Ellenőrzi a szembenálló felek tevékenységét
- Megakadályozza az ellenségeskedések kiújulását
- Kivizsgálja a tűzszünet megsértését és jelenti a főtitkár számára;
- Segíti az ENSZ Indiában és Pakisztánban működő irodájának tevékenységét.

Koszovó után újra *egy afrikai művelet következett*, amikor is az ENSZ elindította a Nyugat-szaharai Népszavazási Misszióját (MINURSO – United Nations peacekeeping mission in Western Sahara). A MINURSO 1991-ben indult, amelyhez magyar rendőrök már 1997-ben, az első magyar békefenntartó katonák pedig 2000-ben csatlakoztak.³⁷

A legfrissebb ENSZ művelet, amelybe Magyarország katonát küldött, az *ENSZ Libanoni Ideiglenes Erő* (UNIFIL – United Nations Interim Force in Lebanon) volt, ahol 2006 óta váltásonként négy ka-

34 A Honvédelem négy éve 1998-2002 (2002), 65.o.

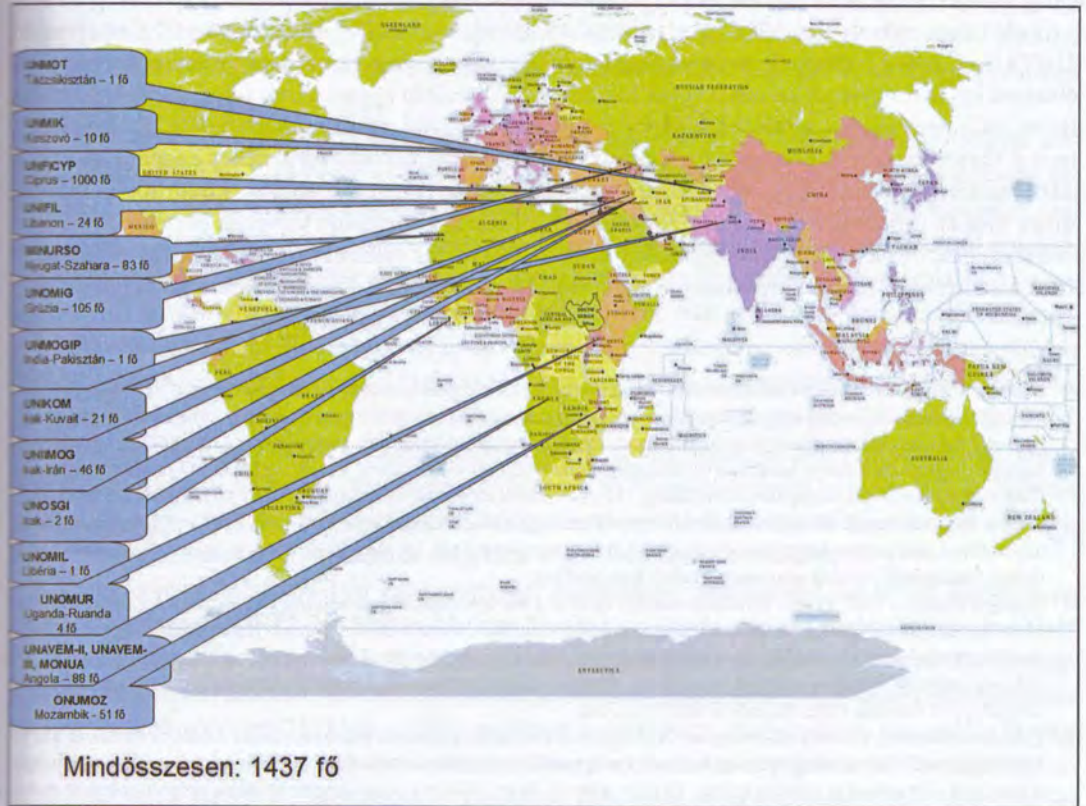
35 <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmik/> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

36 <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmogip/> (letöltés ideje: 2013. 06. 03.)

37 Besenyő János (2012): A nyugat-szaharai válság egy magyar békefenntartó szemével, 171. o.

tonatérképész teljesít szolgálatot a misszió parancsnokságán Naqourában, az MH Geoinformációs szolgálat állományából.³⁸

2. ábra • Magyar katonai részvétel az ENSZ műveletekben

Össességében tehát kutatásaim szerint a Magyar Honvédség 13 ENSZ misszióban, három kontinensen, 12 országban vett részt kéksapkás műveletben, amely során 1437 magyar békefenntartó szolgált a kék zászló alatt. (2. ábra) A világszervezet műveleteiben való aktív részvétel – különösen a 90-es években – megnyitotta az utat Magyarországnak a nemzetközi közösségbe való bekapcsolódáshoz, és hozzásegítette a Magyar Honvédséget ahhoz, hogy fokozatosan fel tudjon készülni a bonyolultabb, csapaterőt igénylő, harci feladatokat is tartalmazó, teljes interoperabilitást feltételező béketámogató műveletekre, mint amilyenek Irakban és Afganisztánban voltak.

³⁸ A Magyar Honvédség Évkönyve 2008, (2009) 28, és 148. o.

TERVEZETT, DE MEG NEM VALÓSULT MŰVELETEK

Természetesen az elmúlt évtizedek alatt több olyan alkalom adódott, amikor egy-egy műveletre az ország vezetése magyar egységeket, katonákat ajánlott fel, de valami ok miatt meghíúsult a kiküldetés. *Jelenleg hét ilyen műveletről tudunk, és még az is kiderülhet, hogy más felajánlásaink is lehettek.*³⁹

Az első ilyen műveletünk 1988-ban Namíbiában lett volna az *ENSZ Átmenetet Segítő Csoportjában* (UNTAG – United Nations Transition Assistance Group), ahová a Honvédség vezetése egy nagyobb létszámú katonai egységet szeretett volna kiküldeni.⁴⁰ A későbbi egyeztetések során pedig logisztikai, illetve szállítóegységeket ajánlottunk fel.⁴¹ Ezt azonban az ENSZ akkor nem preferálta, részben azért, mert a Varsói Szerződés országait nem akarták a misszió ilyen fontos területéhez engedni, másrészt azért, mert a már jelentős tapasztalattal bíró „klasszikus békefenntartó országok” kiszorítottak minket. Ehhez még az is hozzájárult, hogy a Szovjetunió nyomására a misszióra tervezett összeget jelentősen csökkentették,⁴² ezért az ENSZ a logisztikát olyan országoknak ajánlotta fel, amelyek ezért költségtérítést nem kértek.⁴³ Ekkor kárpótlásul felajánlották, hogy rendőröket, esetleg választási megfigyelőket

- 39 Sajnos a Magyar Honvédség a rendszerváltás óta tartó folyamatos átszervezések nyomán nem fordított kellő figyelmet arra, hogy a műveletek iratanyagát, tapasztalatait feldolgozza, azokat kutassa. Főleg igaz ez a rendszerváltást követő évtizedben zajló műveletekre, amelyeket sokan csak „az elfelejtett missziók” időszakának neveznek. Egyedül az SFOR művelet eseményeit dolgozta fel néhány, korábban ott szolgált katona (*Padányi József, Görög István: Az IFOR-SFOR Magyar Műszaki Kontingens 1996- 2002*, Budapest: Zrínyi Kiadó, 192 p), illetve az afrikai műveleteket dolgoztam fel magam (Besenyő János: *Magyar Békefenntartók Afrikában. Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat kiadványa*, Budapest, 2013) egy interjúkötet keretében. Mivel csak nagyon kevés írásos anyag maradt fenn a műveletekről, így még derülhetnek ki olyan felajánlások, egyeztetések, amelyekről jelenleg nem rendelkezünk ismeretekkel.
- 40 Somogyi Ferenc, a VIII. területi Főosztály vezetője vette fel a Külügyminisztérium részéről a kapcsolatot a Honvédelmi Minisztériummal, amelyről így jelentett a külügyminiszter számára: „Pacsek elvtárs (Pacsek József altábornagy, honvédelmi miniszterhelyettes) érdeklődésemre ma telefonon közölte, hogy érdekeltek az ENSZ akcióban való részvételben, készek akár egy nagyobb létszámú egységet is kiállítani. Végleges döntés persze csak a részletek ismeretében lehetséges.” – MNL OL XIX-J-1-j Namíbia 1988, 70. doboz, 003777. sz. irat
- 41 1988 decemberében a New York-i magyar ENSZ képviselő vezetője találkozott Martti Ahtisaari főtítkárhelyetessel, aki jelezte, hogy az ENSZ mindenképpen számítana a magyarokra a namíbiai rendezésben, de ne csak katonai, hanem polgári feladatok ellátásában is vállaljunk részt. Ez után jeleztük, hogy „felkérés esetén készek vagyunk polgári-politikai, illetve katonai-logisztikai részvételre az UNTAG operációkban (!)” A katonai vezetés az első magyar ENSZ műveletbe mindenképpen szeretett volna katonákat küldeni, így a hetekig tartó egyeztetéseken jelezték, hogy készek vagyunk vállalni a misszió logisztikai biztosítását. Ezt a Külügyminisztérium főosztályvezetője továbbította is a New York-i nagykövetség számára: „Nagykövet elvtárs sürgősen keresse fel az UNTAG-gal kapcsolatos előkészületeket irányító ENSZ főtisztviselőt és Várkonyi-Cuellar megbeszélésre hivatkozva – **nem hivatalosan erősítse meg**, hogy készek vagyunk részt venni a namíbiai akció polgári-politikai és katonai-logisztikai feladatainak ellátásában. Ez utóbbi területen – a HM-el konzultálva – szívesen vállalnánk egész vagy részfeladatot az egészségügyi ellátás, az élelmezés, az ivóvíz-biztosítás, a ruházati ellátás, az infrastruktúra létrehozása, különösen a híradó rendszer kiépítése és működtetése, a közúti és bizonyos légiszállítás megszervezése, a helyi energiaellátás biztosítása és a fegyver-és löszerezellátás területén.” – MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1988, 112. doboz, 004884 sz. irat
- 42 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1989, 102. doboz, 0042/1. sz. irat
- 43 A New York-i magyar ENSZ képviselő vezetőjének jelentése az egyeztetésekről: „Az ENSZ Titkárság illetékesi szívesen vették a felajánlásunkat, de kötelező érvényű ígéretet nem tettek. Sok ország tett felajánlást térítésmentes logisztikai feladatokra, ezért hazánk sem logisztikai, sem az egészségügyi területen résztvevők között nem szerepel.” – MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1989, 102. doboz, 0042/2. sz. irat. Nem sokkal később újabb, hivatalos tájékoztatást küldött a minisztérium vezetőinek: „A katonai komponenssel kapcsolatos – más forrásokból származó – információ szerint a katonai megfigyelők között szerepel Lengyelország és Csehszlovákia 10, illetve 20 fővel. A logisztikai adók, illetve a szállítók között szocialista ország nincs (kanadai, ír, svéd, dán, ausztrál és svájci).” – MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1989, 102. doboz, 0042/3. sz. irat

küldhetünk Namíbiába. Az ország akkori vezetése egy 22 fős rendőri kontingenst ajánlott fel, amelybe a Honvédelmi Minisztérium, Belügyminisztérium és a Külügyminisztérium állományából kívántak jelezni.⁴⁴ A kontingensben végül csak külügyi és belbiztonsági szakemberek vettek részt, akik 1989–1990 között szolgáltak a misszióban.⁴⁵

A következő lehetséges műveletünk az 1989-ben Közép-Amerikában felállításra kerülő ENSZ Közép- Amerikai Megfigyelő Csoportja (ONUCA – United Nations Observer Group in Central America) lehetett volna, ahová katonai megfigyelőket terveztünk küldeni. A kihelyezés azonban ismeretlen okok miatt meghiúsult.

Bár már 1986-ban felmerültek bizonyos találgatások az UNIFIL műveletben történő magyar szerepvállalásról,⁴⁶ végül 1991 végén az ENSZ Békefenntartó Műveletek Főosztálytól Magyarország kapott egy olyan felkérést, hogy a libanoni misszióba biztosítsunk tábori kórházat egészségügyi személyzettel.⁴⁷ Erre készek is voltunk és jeleztük a világszervezet vezetőinek az „egyértelmű érdeklődésünket,” azonban olyan sokáig tartott a minisztériumok között a szakmai egyeztetés, hogy a végül együtt felkért lengyelek megelőztek bennünket, felajánlották az ENSZ számára a kért képességeket.⁴⁸ Ezek után a New York-i magyar ENSZ képviselő vezetője informálisan találkozott a főtitkár mellett dolgozó – békeműveletekkel foglalkozó – finn ezredessel, és megállapodtak abban, hogy Magyarország felméri azokat a képességeket (katonai megfigyelők, gyalogos zászlóalj, civil rendőrségi megfigyelők, civil választási megfigyelők, egészségügyi egységek, emberi jogi szakértők), amely területeken gyorsan tudna meghatározott erőket az ENSZ rendelkezésére bocsátani. A Külügyminisztérium meg is kereste az Igazságügyi, a Belügyi és a Honvédelmi Minisztériumot ezzel a kérdéssel, de az egyeztetések további sorsáról még nem sikerült információt találni.

A világszervezet már 1991-ben elhatározta egy kambodzsai békeművelet, az ENSZ Kambodzsai Átmeneti Hatósága (UNTAC – United Nations Transitional Authority in Cambodia) megindítását, amelynek a szervezése 1992 februárjában kezdett felgyorsulni. Ekkor találkozott a magyar ENSZ nagykövet a kambodzsai művelet élére kijelölt Yasushi Akashival, akinek jelezte a magyar „szerepvállalási készség konkrét részleteit.”⁴⁹ Ekkor a külön megbízott megkérdezte, hogy képesek vagyunk-e 75 vagy annál több rendőrt küldeni a műveletbe, illetve milyen létszámmal és anyagi-műszaki eszközökkel tudunk részt venni logisztikai, egészségügyi, víztisztító, tűzszerész, akna-elhárítási, illetve megsemmisítő feladatok végrehajtásában. Ezen kívül arra is kíváncsi volt, hogy tudnánk-e egy gyalogos zászlóaljat kiküldeni, amelynek 60 napig képesnek kellene lenni önfenntartó módon működni. Végül azt is tudni szeretne volna, hogy milyen létszámban tudnánk biztosítani katonai megfigyelőket. Kérte, hogy minél hamarabb adjuk meg számára a válaszokat, mert a misszió hamarosan beindul.⁵⁰ A külügyminisztéri-

44 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1989, 102. doboz, 0042/21. sz. irat

45 Besenyő János, Molnár Erik (2012): ENSZ békefenntartás magyar részvétellel: Namíbia, Seregszemle, X. évfolyam, 1. szám, 2012. január– március 133–144. o.

46 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1986, 160. doboz, 002418/1 sz. irat

47 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1991, 76. doboz, 00315. sz. irat

48 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT, 1992, 76. doboz, 00236/ sz. irat

49 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT, 1992, 76. doboz, 00533/2 sz. irat

50 A hazaküldött levelében a nagykövet azzal indokolta a gyors válasz szükségességét, hogy az Magyarország elismertségéhez nagyban hozzájárulhat a misszióban való részvételünk, illetve „Akashi irodájában most egymás kezébe adják a kilincset a különböző nemzeti ajánlatokat tevő nagykövetek.” – MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT, 1992, 76. doboz, 00533/2 sz. irat

um azonnal megkereste a Honvédelmi Minisztériumot, hogy milyen képességeket tudna felajánlani a felsoroltakból. Azonban a HM nem volt képes egy teljes zászlóaljat kiállítani, így az ENSZ részére már csak egy rendőri kontingenst ajánlott fel Magyarországra.⁵¹

1993 márciusában ENSZ felkérésre Szomáliába, az *ENSZ Második Szomáliai Akciójába* (UNOSOM II. – United Nations Operation in Somalia II), ajánlottunk fel egy zászlóalj szintű tábori kórházat.⁵² Az akkori magyar vezetést úgy tájékoztatták, hogy a kérés elutasítása komoly presztízsveszteséget jelentene Magyarországnak, így vállaltuk a misszióban való részvételt. Nem sokkal később az UNOSOM I. vezető tisztjeivel találkoztak a missziót magyar részről előkészítők, akik úgy nyilatkoztak, hogy „Fel kell készülni arra, hogy az UNOSOM II.-vel az ENSZ szerepvállalásának egy igen hosszú és gyötrelmes szakasza veszi kezdetét.” Pár nap múlva az ENSZ egyik főtitkárhelyettese egy szűk körű értekezleten hasonlóan borúlátó véleményt fogalmazott meg: „Az ENSZ számára alternatíva Szomáliában nincs, kényszerpályán halad, s hosszú, keserves és veszélyes út áll előtte.”⁵³ A magyar tábori kórházat az ENSZ déli dandárjának kötelékébe, Barbera városába kívánták telepíteni. Azonban rövid időn belül kiderült, hogy a világszervezet és Magyarország különbözőképpen értékeli a misszióban való részvételünket. Az ENSZ egy 72 fős egységgel számolt, amelyben sebészeket (3 fő), műtős asszisztens orvosokat (4 fő), ambulanciát (2 fő), osztályos orvosokat (2 fő), belgyógyászokat (2 fő), fogászt, higiénés orvost, gyógyszerészt és további tiszteket, altiszteket vártak, akiknek a felkérést követően 3 héten belül meg kellett volna kezdeni a munkát. Ezzel szemben a Honvédség egy maximum 30-50 fős egység felajánlását tervezte és csak egy hónappal a felkérés után utaztak volna ki Szomáliába. Ugyanakkor jeleztük, hogy igényt tartunk a misszió parancsnokságán található egészségügyi parancsnokhelyettesi (fősebész) posztra is. Az ENSZ az orvosok számára fejenként 960 USD/hónap illetményt és teljes ellátást ajánlott, illetve vállalta a teljes egészségügyi személyzet kiszállítását és a kinti munkához szükséges gyógyszerek, kötszerek biztosítását, de a tábori kórház teljes eszközparkját, felszerelését a magyaroktól várták. Ezzel szemben Magyarország teljes költségterítést, kórházi eszközöket, felszereléseket, valamint orvosonként 2000 USD/hónap fizetést igényelt, ezen felül aktívan részt kívántunk venni a művelet irányítási-tervezési mechanizmusában is.⁵⁴ A Honvédség vezetése azonban kijelentette, hogy nem hajlandó semmilyen felszerelést, eszközt biztosítani, mert az eredeti felajánlás csak egy egészségügyi alakulatról szólt felszerelés nélkül. Ha az ENSZ Központ elfogadja a felajánlást, rendben van, ha nem, akkor inkább vállaljuk a presztízsveszteséget. Mivel a felek álláspontja nem közeledett, az egység nem került kiküldésre.

Már 1990-ben felmerült annak a lehetősége, hogy Nyugat-Szaharában részt vegyünk az akkor még csak felállításra tervezett *MINURSO műveletben*.⁵⁵ Bár a Külügyminisztérium látott fantáziát a

51 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT, 1992, 76. doboz, 00533/6. sz. irat

52 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT, 1993, 61. doboz, 00253/4. sz. irat

53 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT, 1993, 61. doboz, 00253/5. sz. irat

54 MNL OL XIX-J-1-j ENSZ 1993, 61. doboz, 00253/6. sz. irat

55 A New York-i állandó magyar képviselet vezetője 1990. június 21.-én találkozott a nyugat-szaharaiak képviselőjével, amelyről így írt: „A Frelimo (!) itteni állandó megfigyelője azt javasolta, hogy mi is gondolkozzunk egy az ENSZ által felállítandó békefenntartó tevékenységben való részvételünk lehetőségéről. Elképzelésük szerint ugyanis szeretnék ugyanazon országok részvételét biztosítani, amelyek a namíbiai operációban (!) részt vettek. Az akció nyelve spanyol.” – MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1990, 91. doboz, 07589. sz. irat

misszióban való részvételünkre, de ezt akkor a Magyar Honvédség még nem vállalta.⁵⁶ Néhány évvel később azonban az ENSZ megkereste a New York-i magyar ENSZ képviselőt, hogy a Nyugat-Szaharában megtartandó referendum támogatására hajlandóak lennének-e egy 200 fős logisztikai zászlóaljat 6 hónap időtartamra kiküldeni. Az alakulat ellátó, szállító és javító tevékenységet végzett volna a MINURSO katonai egységeinek, a sivatagban lévő békefenntartóknak, és szükség esetén a polgári állomány részére is. A zászlóaljnak 1995. június 01-vel kellett volna megkezdenie a kitélepítést és augusztus 01-el pedig elérni a 100%-os műveleti képességet. A misszió 1996 februárjában felbomlott volna be. A felkérést a képviselő február 08-án megküldte a Külügyminisztérium számára, ahonnan két nap múlva Szelei K. Gyula főosztályvezető továbbküldte a Vezérkar Hadműveleti Főoperatívőnökség Nemzetközi Információs Osztályára. A misszióban történő elvi részvételi szándékot március 14-én erősítette meg a Vezérkar részéről Kántor Ferenc vezérőrnagy, de néhány kérdés tisztázását kérte a Külügyminisztériumtól.⁵⁷ Mivel a felmerült kérdéseket nem tudták megnyugtatóan rendezni, illetve a Honvédség a saját költségvetéséből nem volt képes finanszírozni a zászlóalj felállítását és működtetését, április 12-i jelentésében Kántor vezérőrnagy arról tájékoztatta a HM helyettes államtitkárát, Tóth Tibort, hogy „gyakorlatilag nem látunk lehetőséget arra, hogy a kontinenssel a misszióban részt vegyünk.”⁵⁸

Utóljára az ENSZ *dél-szudáni műveletébe* (UNMIS – United Nations Mission in the Sudan), 2005-ben kértek tőlünk katonai megfigyelőket, akiknek a felkészítését megkezdték, amelyben jómagam is részt vettem. Végül a kiképzett és felszerelt állományt más műveletekbe csoportosították át, így Szudánba sem küldtünk katonákat.

A MŰVELETEK EREDMÉNYEI

A Világszervezet missziói nem csak komoly kihívást jelentettek az országnak, a Honvédség és az abban résztvevők számára, de eredményeket, pozitívumokat is. Ezek véleményem szerint a következők:

Bekapcsolódás a nemzetközi békefenntartásba

A 80-as évek végén az ENSZ jó lehetőséget adott a magyar politikai és katonai felső vezetésnek a nemzetközi közösségbe való bekapcsolódásra. Bár a különböző feladatvállalások előtt még egyeztetnünk kellett a szovjetekkel, a nemzetközi „nyitás” meghozta a világszervezet és a nyugati államok elismerését.

⁵⁶ A Külügyminisztérium az alábbiakat írta a Honvédelmi Minisztériumot képviselő Szentesi György ezredesnek: „A Polisario megkeresése nem minősül hivatalos felkérésnek, azt az ENSZ főtitkára hivatott megtenni. Előzetes értékelésünk szerint az ENSZ nyugat-szaharai békefenntartó akciójában történő magyar részvétel mind általános külpolitikai érdekeink, mind a térség országaival fenntartott kétoldalú kapcsolataink szempontjából előnyös lehet. Ezért úgy véljük, hogy az előzetes érdeklődés elől ne zárkózzunk el, esetleges részvételünk konkrét módozatairól azonban csak konkrét megkeresés, illetve felkérés esetén döntsünk.” – MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1990, 91. doboz, 002360. sz. irat

⁵⁷ HVK HDMFCSFH 72/53/1995 sz. irat

⁵⁸ HVK NKCSF 72/57/1995 sz. irat

Megszerzett tapasztalatok, új eljárás módok

Magyar katonák utoljára 1973-75-ben vettek részt komolyabb békeműveletben (Vietnám), azonban az ottani csapatkövetelékben történő alkalmazás jelentősen különbözött attól, ami az UNIIMOG, UNOSGI, UNIKOM és más ENSZ műveletek követeltek. A kéksapkás műveletekben ugyanis a katonák általában egyéni (megfigyelői) beosztásokban teljesítettek szolgálatot, ahol csak nagyon ritkán került két magyar egyidejűleg egy bázisra. Így a kint szolgálók rákényszerültek arra, hogy minél hamarabb megtanulják az akkoriban még csak formálódó, kialakulás stádiumában lévő ENSZ békeműveletek eljárásrendjét. Az itt megtanultakat „hazahozták”, bár a rendszer gyanakodva tekintett ezekre, hiszen az ENSZ műveletek előtt is működött a Honvédség... Mivel a rendszerváltást követően az ENSZ missziókban való részvétel gyakorlattá vált, meg kellett teremteni annak a lehetőségét, hogy kiképezzük a missziókba kiküldendőket. Ehhez ajánlottak akkor segítséget a komoly békeműveleti tapasztalatokkal bíró észak-európai államok, Svédország, Dánia, és Norvégia. Ezt a magyar vezetés ekkor még visszautasította, és megpróbált a környező „baráti szocialista” országokkal egy közös békeműveleti kiképzőközpontot létrehozni.⁵⁹ A kezdeményezés azonban meghiúsult, mert a környező államok inkább „vetélytársat és nem partnert” láttak a magyarokban.⁶⁰ A nemzetközi kooperáció elmaradása, illetve a krónikus pénzhiány miatt úgy döntöttek, hogy az ország egyedül fogja kiképezni a békeműveletre kijelölt állományt. A felkészítések egy részét a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, az HM Haderőcsökkentési Információs és Ellenőrzési Központ (HM HIEK), majd pedig a Zách utcai laktanyában létrehozott MH Békefenntartó Kiképző Központ (MH BEKK) végezte. A felkészítésekbe bevonták a missziós tapasztalatokkal rendelkezők egy részét, akik az általuk hazahozott ENSZ szabályozókból és eljárásrendekből oktattak.⁶¹ Bár sokak számára ezek az első felkészítések kezdetlegesnek és túl hosszúnak tűntek, az eredményességükhöz nem fért kétség, mivel a magyar katonák közül senkit sem kellett a felkészületlenség miatt repatriálni.

Rugalmasabb alkalmazás

A megszerzett ismeretek lehetővé tették a műveleti területen tapasztalatot szerző állomány rugalmasabb alkalmazását, akik közül többen a NATO csatlakozásra történő felkészülésben kaptak szerepet, illetve sokan közülük bekerültek az első NATO csoportba, így nem csak az ENSZ, hanem a NATO szervezetében is képviselhették Magyarországot. De sokan kerültek a missziók után magasabb beosztásba a Honvédelmi Minisztérium, a Vezérkar, vagy éppen a Katonai Felderítő Hivatal állományába.

59 A rendszerváltás után igen jó kapcsolatokat alakítottunk ki az említett északi országokkal, illetve Ausztriával, mivel ezek az országok szinte az összes ENSZ békeműveletben részt véve, hatalmas tapasztalattal rendelkeztek, amelyet szívesen megosztottak a magyar katonákkal. 1993. május 27-28.-án a HM szervezésében és az északi országok részvételével két napos konferenciát tartottak „a békefenntartásról és jövőjéről.” Innentől kezdve több magyar tiszt kapott lehetőséget arra, hogy az ENSZ által is akkreditált svédországi békekiképző központban szerezhessen szakmai tapasztalatokat.

60 Később a volt szocialista országok közül Lengyelországgal alakítottunk ki gyümölcsöző kapcsolatokat a békefenntartás terén, amely keretén belül a magyar katonák több lengyel ENSZ Kiképző Központ által szervezett kiképzésben és továbbképzésben vettek részt. – A Honvédelem négy éve 1994-1998 (1998), 39. o.

61 Besenyő János: Magyar Békefenntartók Afrikában, 152-153, 180-181, és 212. oldal

Észmertség a Magyar Honvédségnek és Magyarországnak

Bár az ENSZ missziókba kiküldött magyar katonák között alkalmanként előfordultak kisebb fegyelművétségek, más országokkal összehasonlítva a magyarok munkához való hozzáállása, nyelvismerete, egyéb szakmai képessége és fegyelme igen jó volt. Részben ennek volt köszönhető, hogy a világszervezet az 1990-es évek derekán egyre több műveletben ajánlott fel Magyarországnak számára részvételi lehetőséget, és több misszióban (MINURSO, UNMOGIP, UNMOT, UNAVEM II, stb.) parancsnoki, parancsnokhelyettesi, vagy magas törzsbeosztásokat is betölthettünk.⁶²

Nyelvi ismeretek, kommunikáció javulása

A rendszerváltás idején nagyon kevés katona beszélt angolul a hadseregben, többségük a katonai feladatok (KFH, különböző felderítő alakulatok), illetve kevesebben a Honvédelmi Minisztérium, valamint a magasabb parancsnokságok állományában szolgáltak. Ezért az első missziók állományába főként nyelvtudással rendelkezőket jelölték ki, de a váltások kiállítása folyamatos gondot jelentett.⁶³ Ezt felismerve a katonai vezetés több helyőrségben is angol nyelvtanfolyamot szervezett azok számára, akik vállalták a missziókban történő szolgálatteljesítést. Ennek ellenére még jó pár évig gondot jelentett, hogy megfelelő angol nyelvismerettel rendelkező katonákat küldjünk a műveletekbe. Mindenesetre a missziók nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az „iskolapadban” megszerzett tudást a Honvédség tisztjei ténylegesen is képesek legyenek használni.

Több ENSZ pozíció megszerzése, erősödő lobbitevékenység

A vizsgált időszakban – részben a sikeresen végrehajtott műveleteknek köszönhetően – Magyarországnak egyre aktívabb tevékenységet fejtett ki a világszervezetben belül, ahol több fontos pozíciót sikerült megszerezni, ezáltal a lobbitevékenységünk is erősödött. Bár sok kérdésben eredményes volt a magyar lobbunk, még nem sikerült elérnünk azt a fontos célkitűzésünket, hogy az ENSZ ellátórendszerébe Magyarország is bekapcsolódhasson. Ehhez a megváltozott prioritások mellett valószínűleg az is hozzájárult, hogy az 1990-es évek végén csökkent az aktivitásunk a világszervezetben belül.

⁶² Esztergályos Ferenc a New York-i magyar ENSZ nagykövét 1990. május 26-án részt vett az ENSZ békefenntartással foglalkozó speciális bizottságának ülésén, amelyről így írt: „Hazánk békefenntartásban betöltött szerepének és a magyar résztvevők teljesítményének megítélése kifejezetten pozitív” – köszönhetően az UNIMOG, az UNTAG és az UNAVEM műveletekben szolgálóknak, ami miatt a Világszervezet az UNIMOG parancsnokságán egy ezredesi helyet ajánlott fel hazánknak, amit először Esztergomi Ferenc ezredes töltött be. – MNL OL XIX-J-1-j ENSZ BT 1990, 91. doboz, 002057. sz. irat

⁶³ Nem csak az ENSZ missziókban, de a korábbi vietnámi békeműveletnél is az egyik legnagyobb problémát jelentette a magyar katonák hiányos angol nyelvtudása, annak ellenére, hogy a kiutazás előtt kötelesek voltak nyelvvizsgát tenni. Ennek ellenére a nyelvtudásuk folyamatos fejlesztésre szorult, illetve voltak olyanok is, akik a vizsga ellenére képtelenek voltak angolul kommunikálni. http://www.archivnet.hu/hadtortenet/a_vietnami_kaland.html?oldal=1 (letöltés ideje: 2013. 05. 30)

Anyagilag kedvezőbb, mint az EU vagy NATO műveletek

Bár a Világszervezetten belül nettó befizetők vagyunk, ennek ellenére az ENSZ békeműveletekben való részvételünk a visszatérítési szabályok miatt sokkal költséghatékonyabbnak tekinthetőek, mint azok, amelyekben szövetségesi vállalásaink miatt vállalunk szerepet.⁶⁴ Vannak olyan fejlődő országok (India, Pakisztán, Banglades, Ghána,), amelyek az ENSZ refinanszírozási rendszernek köszönhetően komoly fejlesztéseket tudnak a hadseregeikben megvalósítani, illetve az ENSZ műveletekhez való hozzájárulással katonáik a hazai fizetésük többszörösét szerezhetik meg. Arra, hogy ezek a műveletek anyagilag kisebb terhet rónak a magyar költségvetésre, akkor jöttünk rá, amikor Magyarország részt vállalt a jóval költségigényesebb NATO és EU műveletekben. Ennek ellenére – politikai és egyéb érdekérvényesítési okokból – minimálisra csökkentettük az ENSZ műveletekben való részvételünket.

Jelenlegi helyzet

Az elmúlt évek során átértékelődtek Magyarország prioritásai, fontosabbá vált számunkra az USA, EU és NATO által indított műveletekben való részvétel, így a jelenlétünket jelentősen lecsökkentettük az ENSZ missziókban: a régi missziókat befejeztük, vagy kivonultunk belőlük, újakat pedig nem vállaltunk. Így nem tudjuk kihasználni a logisztikai visszatérítési rendszerben rejlő lehetőségeket és még távolabb kerülünk attól, hogy valaha is az ENSZ logisztikai beszerzéseiből részt kaphassunk. Továbbra is nettó befizetők vagyunk, és a magyar alkalmazottak aránya is jelentősen csökkent a világszervezetben.

Talán ennek is köszönhető, hogy szerepünk, befolyásunk minimális az Egyesült Nemzetek Szervezetében. Ez igen jól látszott, amikor hazánk az ENSZ kelet-európai választási csoportjának rendelkezésre álló egy nem állandó tagsági pozícióját szerette volna megszerezni az ENSZ Biztonsági Tanácsban a 2012/13-as időszakra. Hiába próbáltunk lobbizni, a csoportunkból az utolsók lettünk, így a reményünk, hogy a világszervezetre komolyabb hatást gyakorolhassunk, megghiúsult. Ezt csak részben ellensúlyozza az a tény, hogy Magyarországot – Kenyával együtt – megválasztották a világszervezet keretei között zajló, a világ fenntartható fejlődési céljait kidolgozó kormányközi tárgyalások társelnökének, és mint ilyen felel a 2015 utáni másfél évtizedre szóló „fejlődési agenda” rendszerbe foglalásáért.⁶⁵

A múlt tapasztalatai tükrében érdemes lenne átgondolni a jelenlegi békeműveleti politikánkat és az ENSZ műveletekben ismét nagyobb szerepet vállalni.

64 Besenyő János, Boldizsár Gábor (2008): Az Egyesült Nemzetek Szervezete békefenntartó műveleteinek logisztikai rendszere, Katonai Logisztika, 1-12. o.

65 http://hvg.hu/vilag/20130318_Magyarorszag_fontos_feladatot_kapott_az_E (Letöltés ideje: 2013. 05. 30)